

UvA-DARE (Digital Academic Repository)

[Bespreking van: A.J.J. Verbist (2010) The acquisition of personal pronouns in cochlear-implanted children]

Giezen, M.

Publication date

2010

Document Version

Final published version

Published in

Nederlandse Taalkunde

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

Giezen, M. (2010). [Bespreking van: A.J.J. Verbist (2010) The acquisition of personal pronouns in cochlear-implanted children]. *Nederlandse Taalkunde*, 15/3, 27-29.
http://taalkunde.letterentijdschriften.nl/document_articles/464.pdf

General rights

It is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), other than for strictly personal, individual use, unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

Disclaimer/Complaints regulations

If you believe that digital publication of certain material infringes any of your rights or (privacy) interests, please let the Library know, stating your reasons. In case of a legitimate complaint, the Library will make the material inaccessible and/or remove it from the website. Please Ask the Library: <https://uba.uva.nl/en/contact>, or a letter to: Library of the University of Amsterdam, Secretariat, Singel 425, 1012 WP Amsterdam, The Netherlands. You will be contacted as soon as possible.

Annemie Verbist, *The acquisition of personal pronouns in cochlear-implanted children*. Utrecht: LOT, 2010. 202 blz. ISBN 978 94 6093 028 7. EUR 22,01

Voor kinderen die doof geboren worden of op zeer jonge leeftijd hun gehoor verliezen is het leren van een gesproken taal erg moeilijk. Veel van deze kinderen krijgen tegenwoordig een cochleair implantaat (CI). Een CI zet binnenkomend geluid om in elektrische pulsen die de gehoorzenuw stimuleren en op die manier geluidswaarneming mogelijk maken. Een CI verschilt hierin van een conventioneel hoortoestel in dat de laatste alleen het geluid versterkt, terwijl een CI de werking van het binnenoor simuleert. Kinderen met een CI gaan sterk vooruit in hun gesproken taalontwikkeling ten opzichte van dove kinderen zonder implantaat en sommigen ontwikkelen hun gesproken taal zelfs in een tempo vergelijkbaar met normaalhorende leeftijdsgenootjes. De interindividuele variatie in vooruitgang is echter erg groot en is mede afhankelijk van factoren als de leeftijd van implantatie (hoe eerder, hoe beter) en de duur en ernst van het gehoorverlies.

Het proefschrift van Annemie Verbist maakt deel uit van het NWO VIDI project *'The morphosyntactic development of children with a cochlear implant. A comparison with children using hearing aids, normally hearing children and children with Specific Language Impairment (SLI)'*, toegekend aan prof. dr. Martine Coene. In dit proefschrift kijkt Verbist naar de verwerving van persoonlijke voornaamwoorden door CI-kinderen in vergelijking met normaalhorende leeftijdsgenootjes en slechthorende kinderen met een conventioneel hoortoestel. Deze laatste groep kinderen had een gehoorverlies van minder dan 80 decibel, waardoor ze niet direct in aanmerking waren gekomen voor een CI. Eveneens bekijkt Verbist of de leeftijd waarop de kinderen hun implantaat gekregen hebben, invloed heeft op de verwerving van persoonlijke voornaamwoorden.

Er is nog maar weinig bekend over de morfosyntactische ontwikkeling bij CI-kinderen. Over de verwerving van persoonlijke voornaamwoorden is zelfs nagenoeg niets bekend. In veel talen, waaronder het Nederlands, zijn voornaamwoorden relatief onopvallende taalelementen (kort en vaak onbeklemd). Daarnaast fungeren ze op het kruisvlak van de semantiek, morfosyntaxis en pragmatiek. Om deze redenen, veronderstelt Verbist in het inleidende hoofdstuk, zijn voornaamwoorden mogelijk kwetsbare functionele elementen in de taalontwikkeling bij CI-kinderen. De verwerving van persoonlijke voornaamwoorden kan aldus beschouwd worden als een effectiviteitsmeting voor de gesproken taalontwikkeling na implantatie.

Een van de sterkste punten van het onderzoek van Verbist is dat ze in detail verscheidene aspecten in de verwerving van persoonlijke voornaamwoorden bekijkt en daarbij verschillende methodologische technieken combineert. Zo gebruikt ze in het begin van het proefschrift spontane taalanalyse om de verwerving van het voornaamwoordelijke paradigma te onderzoeken, maar gaat ze later over op experimentele begrips- en verteltaken om de kennis van bindingsrelaties en co-referentiële relaties vast te stellen.

Bovendien is een gedeelte van het onderzoek van Verbist longitudinaal in opzet en daar zijn er nog niet zoveel van in de bestaande CI-literatuur. Het tweede hoofdstuk in het proefschrift is namelijk een diepgaande analyse van het gebruik van persoonlijke voornaamwoorden in de spontane spraak van negen CI-kinderen die gevolgd zijn vanaf kort voor implantatie tot zeven jaar erna. Zowel het eerste vóórkomen van een voornaamwoord als de verwerving van het volledige paradigma blijkt bij CI-kinderen op latere leeftijd plaats te vinden dan bij normaalhorende kinderen. De verschillende morfologische attributen van persoonlijke voornaamwoorden worden wel in dezelfde volgorde geleerd door beide groepen kinderen, bijvoorbeeld *persoon*, *getal* en *casus* voor animacy en *gender*.

De verwerving van voornaamwoorden door CI-kinderen is dus vertraagd, maar verloopt niet op een afwijkende manier. Een jongere leeftijd van implantatie heeft een positieve invloed op de leeftijd waarop het eerste voornaamwoord verschijnt in de spontane taalproductie en op de verdere verwerving van het paradigma tussen zes- en zevenjarige leeftijd.

Verder is het erg interessant om te zien hoe Verbist niet alleen de verwerving van persoonlijke voornaamwoorden gebruikt om de effectiviteit van het CI te onderzoeken, maar de CI-kinderen ook als unieke onderzoekspopulatie benut om theoretische vragen over deze verwerving te beantwoorden. In het derde hoofdstuk gebruikt Verbist de resultaten van de CI-kinderen namelijk om een hypothese over de invloed van klemtoonstructuur op de verwerving van bindingsrelaties te ondersteunen, de syntactische relaties tussen reflexieve of persoonlijke voornaamwoorden en hun antecedent. In dit hoofdstuk kijkt ze naar de kennis van bindingsrelaties van reflexieve en accusatieve voornaamwoorden in zinnen als 'Mickey slaat zichzelf' en 'Mickey slaat hem' op achtjarige leeftijd. Voor de accusatieve voornaamwoorden maakt ze hierbij bewust een onderscheid tussen sterke en zwakke varianten ('Mickey slaat hem/'m'). Aan de ene kant zijn zwakke voornaamwoorden namelijk akoestisch minder opvallend dan sterke voornaamwoorden en bindingsrelaties voor zwakke voornaamwoorden zouden daardoor vertraagd verworven kunnen worden, zeker door slechthorende kinderen (met een CI of een conventioneel hoortoestel). Aan de andere kant maken zwakke voornaamwoorden samen met het voorafgaande werkwoord deel uit van een trocheïsche klemtoonstructuur, terwijl sterke voornaamwoorden dit niet doen. Omdat Nederlandstalige kinderen al op jonge leeftijd gevoelig zijn voor trocheïsche klemtoonstructuren in de taalverwerving, is het dus mogelijk dat normaalhorende kinderen bindingsrelaties van zwakke voornaamwoorden juist *eerder* verwerven dan van sterke voornaamwoorden. CI-kinderen zijn echter waarschijnlijk minder gevoelig voor dergelijke verschillen in klemtoonstructuur, omdat het CI suprasegmentele akoestische kenmerken, waaronder klemtoonpatronen, relatief slecht weergeeft. En dat is precies wat Verbist lijkt te vinden. Op achtjarige leeftijd kiezen normaalhorende kinderen in een begripstaak net zo vaak het juiste plaatje als volwassenen bij zinnen met een zwak voornaamwoord, maar veel minder vaak bij zinnen met een sterk voornaamwoord. De CI-kinderen en de kinderen met een conventioneel hoortoestel scoren op beide typen zinnen lager dan volwassenen.

Waar deze benadering in hoofdstuk drie heel goed uitpakt, pakt ze eerder in het proefschrift helaas niet zo goed uit. In het inleidende hoofdstuk zet Verbist namelijk twee verschillende taalverwervingstheorieën tegenover elkaar: *innateness* en *usage-based*. Vervolgens toetst ze in hoofdstuk twee de voorspellingen van beide theorieën met een frequentieanalyse van het voorkomen van verschillende persoonlijke voornaamwoorden in de spontane spraak van kinderen en ouders. De uitwerking van deze analyse is echter erg beperkt en in de rest van het proefschrift besteedt Verbist ook geen aandacht meer aan deze kwestie. Dat is jammer, want onderzoek met CI-kinderen kan een unieke bijdrage leveren aan dergelijke theoretische debatten. In tegenstelling tot bijvoorbeeld kinderen met SLI, heeft de taalachterstand van CI-kinderen een relatief duidelijk aanwijsbare oorzaak. Deze kinderen, die na een korte of langere periode van auditieve deprivatie weer enigszins kunnen horen, vormen daarom een interessante populatie om *usage-based* en *innateness* theorieën op hun waarde te beoordelen en om de rol van het taalaanbod in de verwerving van persoonlijke voornaamwoorden onder de loep te nemen.

Een ander minpuntje is de uiterlijke verzorging van het proefschrift. Die laat namelijk helaas nogal wat te wensen over, variërend van kleine en grotere spelfoutjes tot eigenaardigheden zoals letterlijk herhaalde zinnen en verkeerde hoofdstukaanduidingen bovenaan sommige pagina's. Uiteraard doen dergelijke slordigheden niets af aan de inhoud, maar het hinderde mij als lezer wel. Daar staat

tegenover dat Verbist een heldere en vlotte schrijfstijl heeft, en samen met de vele ondersteunende figuren die ze in haar proefschrift heeft opgenomen, maakt dat het proefschrift juist weer uitermate plezierig om te lezen.

Al met al heeft Verbist met dit proefschrift een belangrijke bijdrage geleverd aan voortschrijdend inzicht in de effectiviteit van het CI voor kinderen die vanaf de geboorte of op jonge leeftijd hun gehoor verliezen. Door specifiek te kijken naar een onderdeel van de taalontwikkeling dat tot op heden grotendeels onderbelicht is gebleven, is nu weer een stukje aan de puzzel toegevoegd. Onderzoek met CI-kinderen is een relatief recente toevoeging aan de literatuur over taalontwikkeling die “anders” verloopt dan normaal en veel is nog onbekend. Vooral meer theoretisch georiënteerd onderzoek zoals dat van Verbist is schaars en haar succesvolle onderneming moet dan ook zeker als een uitnodiging voor andere taalkundigen beschouwd worden. Tegelijkertijd, en net zo belangrijk, laat Verbist zien hoe onderzoek met CI-kinderen nieuw theoretisch inzicht kan geven in specifieke taalverwervingskwesties, zoals de verwerving van bindingsrelaties.

Marcel Giezen

Universiteit van Amsterdam

Leerstoelgroep Psycholinguïstiek en Taalpathologie

Spuistraat 210

1012 VT Amsterdam

E-mail: m.r.giezen@uva.nl